

SZÜZ MÁRIA DÍCSÉRETE

Szent Bernát írásaiból

Clairvaux-i Szent Bernát apát, egyháztanító, a mézajkú doktor („doctor mellifluus”) a Ciszterci Rend második megalapítója és legnagyobb szentje (1091—1113). Alakja körül forog egy emberöltő története: pápák és királyok, szerzetesek és hercegek, gazdagok és szegények futnak-fordulnak hozzá az egész világból. A zsidóüldözések megszűnése, pogányok megtérése, eretnekségek és szakadárságok, keresztesháborúk és a nagy nyugati egyházszakadás mind-mind nevét idézi.

Az előkelő családból származó Bernát harmincadmagával lép be a szigorú keménysége miatt már-már halálraítélt ciszterci apátságba, Cîteaux-ba. Példája és buzgósága nyomán föllendül a szerzetesi élet, egyik apátságot a másik után alapítja, s jellemző, hogy szerzetesei már az ő életében megtelepednek Magyarországon is (Cikádor, 1142). Bár a korai renaissance természetszeretete még távol áll tőle, — azért mégis őt tartják az elsőnek, aki meglátta a természetet. A hegyek és az erdők, a mezők és a rónaságok, vagy mint ahogy mondják róla: „a tölgyek és a bükkök tanítványa”. A természet beszédes és mégis néma magánya borul rá lelkére. Ebben a nagy magányban elkészül lassan ez a világot irányító, egyházát kormányzó, százezrekre ható lélek, ez a nagy egyéniség. Értéke ott forr ki a magányban, ott gyűjti a világságot, hogy azután szerteszórja a világban. Jelszavaként emlegetik, amit Keresztelő Szent Jánosról írt: Csak világítani — hiúság, csak elégni — kevés: világítani és elégni, ez a tökéletes.

Műveinek szinte kimeríthetetlen gazdag tárházából itt csak egy-két szemelvényt emelünk ki. E szemelvényeken is átvilágít nagy Mária-tisztelete. Szinte szárnyrakap a szó ajakán, ha az Istenanya méltóságát, nagyságát, szépségét zengheti. A középkor egyik legragyogóbb szónokának minden mondata szinte a végtelenbe lendül, hogy minél megkapóbban rajzolja meg égi édesanyánkat. Kifoghatatlan képzeletgazdagság, a szentírásnak egészen meglepő ismerete és az idézetekkel való szinte bravúros játék jellemzi. A latin prózát, ezt a sajátosan lebegő, szentbernáti latinságot szinte verssé szökkentik a ritmikusan visszatérő ragok, a gondolat- és szóalakzatok. Ez a változatosság, fordulatosság és gazdagság teszi Szent Bernátot a középkori latinság egyik legragyogóbb mesterévé.

A fordításban a latin próza ritmusát is igyekeztem megtartani, már amennyire ez prózában lehetséges.

A. J.

IME, AZ ÚRNAK SZOLGALÓ LEANYA

Hallottad, szent Szűz, az angyal szavát, magát a tényt és a módot is: mindkettő csodás, mindkettő örömdetes. Örülj, Sion leánya, és

örvendezz, Jeruzsálem szüze! S minthogy már hallottad az örömhírt és a boldogító jóslatot, most már hadd halljuk mi is ajakadról a várva-várt boldogító választ, hogy ujjonghassanak haló csontjaink. Hallottad — amint mondám — aényt, és hittél; hidd el a csodás módot is. Hallottad, hogy méhedben fogansz és fiat szülsz, hallottad, hogy nem férfiútól, hanem a Szentlélektől leszel termékeny. Az angyal már várja a feleletet, hogy visszatérjen Istenhez, aki őt küldötte. De mi is nehezen várjuk, Nagyasszonyunk, az irgalom válaszát mi is, akiket az örök ítélet terhe nyom. Íme, kezekben megváltásunk, ha küldetésed vállalod, úgy üdvösségünk biztosítva. Isten örök ígében élünk mindahányan, — és mégis meghalunk: de ha te beleegyezel, egy röpke szóval örök létre hívhatsz. Kegyes Szüzanyánk, ezért az egy szóért könnyörög hozzád a Paradicsomból száműzött Ádám egész nemzetségével, ezért könnyörög Ábrahám és Dávid. Ezért esedeznek hozzád szent atyáink, mindannyi a te Ősöd is, akik még mind a halál árnyékában élnek. Ezért rimánkodik az egész világ térdenállva. Méltán, hiszen a te szavadtól függ itt minden; e szó vigasz a nyomorultnak, szabadulása foglyainknak, elítélteink fölmentése, Ádám minden fiának, nemzetednek üdvössége. Szent Szüzanyánk, add gyorsan válaszd Nagyasszonyunk, mondd ki a szót, hisz minden erre vár: a föld, pokol és a mennyország. Maga a Minden-ség Ura és Királya is minél inkább megkívánta szüzi szépséged, annál jobban kívánja beleegyező válaszd, hiszen ettől tette függővé a világ-
na üdvét. És akinek tetszett eddig hallgatásod, most már jobban örül, ha szavadat hallja. Hiszen ő maga kiált az égből hozzád: Ó, te asszonyoknak szépe, engedj szavadat hallanom! Ha tehát te hallatod szavad, ő megmutatja neked üdvösségünket. Vagy hát nem éppen ez az, amit kerestél, ami után epedtél, amiért éjjel-nappal könnyek között esdettél? Mire vársz hát? Hiszen te vagy és nem más, akinek szolt minden ígért. Te vagy a megígért, az a várva-várt, aki után epedtünk. Jákob pátriárka, a te Ősöd, már-már haldokolva téled remélte az örök életet, amikor így szolt: „Várni fogok. Uram, a te üdvözítődre“ (Gen. 49, 18.). Te vagy az, akiben és aki által Istenünk és Urunk örökidőktől eltervezte a világ megváltását. Miért várnád mástól azt, amit Isten neked ajánlott föl? Miért várnád mástól azt, amit te általad Isten tüstént végrehajt, mihelyt beleegyezel, mihelyt azt az egy „igen“-szót ki-mondod. Gyorsan, gyorsan válaszolj hát az angyalnak, vagy inkább az angyalon keresztül magának Uradnak. Mondd ki az egy ígét, s fogadd méhedbe az Igét! Szóljon a te ígéd, s az örök Ige a tiéd! Egy röpke szó csak ajkodon, s tiéd az örök Hatalom! Mért késlekednél, mért remegsz? Hígy, szólj s fogadd méhedbe gyermeked! Alázatod ez egyszer csak legyen merész, s bizalmaskodó legyen szemérmed! A máskor illő szüzi félnkség most nem nyomhatja el az okosságot. Ó, okos Szüz, csak most az egyszer ne félj, hogy túlzásba esel. Mert akármilyen kedves is máskor a magábabújó szemérmesség, most a beszédben rejlik minden szükséges kegyesség. Nyisd meg, ó, Boldogságos Szent Szüz, nyisd meg a hitnek szívedet, nyisd meg ajkadat az ígének, nyíljék meg méhed teremtő Istenének. Íme, küszöb előtt áll s bebocsátást kér az, aki után a népek sóvárognak. Ó, ha a hasztalan várást meg-

únná s tovatünnék, akkor aztán kereshetnéd újra fájdalemak közt azt, aki után leked eped. Kelj föl, siess, nyiss ajtót! Kelj föl élő hittel telve, siess frissen fölserkenve, nyiss ajtót igent lehelve: „Íme, az Úr szolgálóleánya; legyen nekem a te igéd szerint.”

A FAJDALMAS ANYA

Boldog anya, a te szívedet valóban hét tör fájdalma járta át... És pedig miután kilehelte lelkét a te Jézusod — mindannyiunké ugyan, de mégis különös módon a tiéd, — az ő lelkét nem érte az a kegyetlen lándzsa, mely oldalát megnyitotta (még a holtat sem kímélve, akinek ugyan már mit sem árthatott), az a kegyetlen lándzsa, amely a te lelked általdöfte... A te lelkedet döfte át tehát a fájdalom ereje, ezért méltán nevezhetünk a vértanúknál is nagyobbak, akiben a testi fájdalom erejét messze fölülmúlta a részvét mélységes érzelme. Vagy talán nem volt fájdalmasabb minden kardszúrásnál az a szívigvágó és lelked fölkaparó búcsúszó: „Asszony, íme a te fiad!” (Ján. 19, 6.) Ó, milyen végzetes csere! Jánost kapod Jézusodért, a szolgát az Urért, a tanítványt a Mesterért, Zebedeus fiát az Isten Fiáért, közönséges halandót az élő Istenért. Hogyne járta volna át érzékeny lelkedet ez a búcsúszó, amikor a mi kökemény és vasszívünket már a reá való emlékezés is megtöri! Ne csodálkozzatok hát, testvéreim, ha Mária lelki vértanúságáról beszélek! Csodálkozzék az, aki elfelejti Szent Pál szavait; ő a pogányok legnagyobb bűnei közé sorozza az érzéketlenséget (Róm. 1, 31.). Távol állt ez Mária szívetől, legyen távol szolgálától is. Kérdezhetnéd: Hát nem tudta előre, hogy fiának meg kell halnia? Kétségteienül tudta. Vagy nem bízott föltámadásában? Hűségesen bízott. És mégis fájtalta a kereszthalált? Nagyon-nagyon. Bárki légy is testvér, bárhonnan merítsd is tudásod, miért csodálkozol jobban azon, hogy Mária együtt szenvedett Fiával, mint hogy maga a Fiú szenvedett. Ha Jézus test szerint meghalhatott, miért ne halhatott volna meg édesanyja lelkileg. A kereszthalál abból a szeretetből fakadt, amelynél nagyobb nem volt még a földön; Mária szenvedése abból a szeretetből, amelynél hasonlóbb Krisztus szeretetéhez el sem képzelhető.

MARIA DRAGA NEVE

„És a Szűznek neve Mária”. — Szóljunk egy keveset erről a névről. Ennek értelme egyesek szerint: tenger csillaga. Valóban illik ez a Szűzanyára. Találónan hasonlíthatod a csillaghoz, mert mint a csillag anélkül, hogy fényéből bármit vesztené is, ontja fényét, úgy ő is sértetlen szűzként szülte világra magzatát. A csillag fényét nem csökkenti a sugárzás, a Szűz épségét sem sérti gyermeke. Ő hát az a csillag, Jákob csillaga, sugárzása betölti az egész világot, ragyogása átjár mindent az égen és a föld alatt, bevilágítja a föld minden táját, inkább a lelket, mint a testet tüzesítve, erényeket ápolva, gyomlálva a bűnöket. Ő az a tündöklő és jeles csillag — ahogy mondtam — a tenger végtelenségére te-

remtve és ragyogva, érdemekkel tündökölve, jó példával ékeskedve. Ó, bárki légy is, aki az élet tengerén szélvészekkel és viharral viaskodol inkább, semmint, hogy földön járnál, ne fordítsd el tekinteted a csillag ragyogásától, ha nem akarod, hogy elnyeljen a vész. Ha kísértések fürgetege támad, ha a gyötrődés vad vihara rád csap, nézd a csillagot, hívjad Máriát! Ha a kevelység, becsvágy, védelkedés hány-vet, nézz a csillagra, hívjad Máriát! Ha a harag, a kapzsiság, a testi vágyak elméd hajóját már-már ellepik, nézz Máriára föl! Ha a bűnök özöne fölkapar, ha lelked szennye megzavar, ha az örök ítélet szörnyüségé megriaszt, ha a szomorúság örvényében, ha a reménytelenség mélységében már-már elmerülsz, — jusson eszedbe Mária! Veszélyben, vészben és kétségben — jusson eszedbe Mária! Ó hozzá menekülj! Ajkad ne szűnjék, szíved ne szűnjék Őt dicsérni! És hogy veled legyen imája, ragyogjon szívedben példája! Őt követve el nem tévedsz, őt kérlelve lesz reményed, rá gondolva el nem bukatsz, ha ő segít, égbe juthatsz, ha pártfogol, nem kell félned, ha ő vezet, el nem fáradsz, vele együtt célhoz érsz majd, s így magadon tapasztalod, milyen méltán hangzott a szó: „És a Szűznek neve Mária.“

MATER ET VIRGO

Van Máriában valami, ami a szüzességénél is csodálatraméltóbb: a szüzességgel párosult termékenység. Amióta világ a világ, nem hallottad még, hogy valaki szűz és anya legyen egyszerre. Mégpedig kinek az édesanyja, jól figyelmezz, hogy aztán bámulatos föntségén elfogjon a csodálkozás, hogy belássad: bármennyire ámulsz is, nem tudsz eléggé csodálkozni. Nem kell-e joggal minden anygali kar fölé magaslatnod őt, kinek Isten a fia? Mária — anyasága tudatában — az angyalok Urát és Istenét bizalmas szóval fiának nevezi: „Fiam, mért tettél így velünk?“ (Luk. 11, 48.) ... Nagy dolog szűznek lenni, de szűznek és anyának lenni egyszerre, ez túlhalad minden képzeletet.

Boldog Mária, akiben sem az alázatosság nem hiányzott, sem a szüzesség. S milyen rendkívüli e szüzesség: nem sértette, sőt fölmagasztalta a termékenység; s milyen különös ez az alázatosság: nem tette kevellyé, csak megdicsőítette a termékeny szüzesség; és milyen páratlan e termékenység: egyformán ékesíti az alázatosság és a szüzesség.

Ó, legbölcsebb Szűz, ó, legszentebb Szűz! Ki tanított meg arra, hogy a szüzesség Istennek tetsző? Hol az a törvény, az ószövetség melyik lapján olvasható az az igazság, amely megparancsolja, javallja, buzdítólag ajánlja, hogy testben élj s mégsem a test szerint, hogy e földön élj, de anygali életet?... A kegyelem ihlete sugallta ezt neked, és az Isten élő és éltető igéje előbb lett mestered, mint sem gyermeked, előbb ihlette lelkedet, mint ahogy testet öltött benned.

Agoston Júlián fordítása